

ЧЕРНІГІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ

Ясик Наталія Володимирівна

**«ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ ДЕПОЗИТНИХ
ОПЕРАЦІЙ БАНКІВСЬКОЇ УСТАНОВИ»
(на матеріалах АТ «Альфа-Банк»)**

АВТОРЕФЕРАТ

Випускної кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеню «магістр»
за галуззю знань 07 «Управління та адміністрування»
за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування»
за освітньо-професійною програмою
«Фіскальне адміністрування та митна справа»

Чернігів – 2019

Випускною кваліфікаційною роботою є рукопис

Робота виконана на кафедрі бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту
ННІ Економіки Чернігівського національного технологічного університету
Міністерства освіти і науки України

Науковий керівник: к.е.н., доцент **Перетяцько Юлія Митрофанівна**,
Чернігівський національний технологічний університет

Захист відбудеться «24» грудня 2019 р. о 09.00 год. на засіданні
екзаменаційної комісії у Чернігівському національному технологічному
університеті

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Головним джерелом формування фінансової бази банківської установи є депозитні операції, які дають змогу здійснювати видачу кредитних коштів та здійснювати господарську діяльність банку. З метою забезпечення зацікавлених осіб повною, достовірною, актуальною та валідною інформацією про діяльність господарюючого суб'єкта має функціонувати належна система бухгалтерського обліку щодо всіх господарських операцій, в тому числі і депозитних.

Постійна зміна методології обліку, що проявляється в особливостях відображення депозитних операцій в обліку та звітності за рахунок визнання фінансового зобов'язання, виду вкладника, валюти депозиту, порядку нарахування та сплати відсотків за депозитною операцією зумовлюють актуальність обраного напрямку дослідження та потребують подальших розробок. Оскільки ефективна депозитна політика банківської установи дасть змогу отримати конкурентні переваги на ринку фінансових послуг та забезпечить отримання максимального прибутку шляхом залучення нових клієнтів та збільшенню обсягів надання кредитних послуг.

Питаннями теорії, обліку і оподаткування депозитних операцій є предметом дослідження багатьох дослідників: М. Алексеєнко, М. Волошин, О. Дзюблюк, А. Кириченко, О. Кравченко, О. Лаврушин, А. М. Мороз, М. Савлук, В. Геєця, О. Дзюблюка, С. Козьменка, П. Конюховського, В. Корнеєва, А. Кононенко, В. Купчинського, К. Ларіонової, М. Савлука, Л. Сухової та інші. Однак, незважаючи на значний науковий та практичний доробок питання обліку та оподаткування депозитних операцій залишається актуальним у зв'язку із постійною зміною нормативно-правових актів.

Мета дослідження полягає в обґрунтуванні теоретичних, методичних і практичних аспектів організації обліку і оподаткування депозитних операцій банківської установи, а також розробці шляхів їх удосконалення.

Для досягнення поставленої мети визначено такі завдання:

- дослідити визначення поняття “депозит” у наукових джерелах з метою його удосконалення, а також систематизувати підходи економістів до його класифікації;
- систематизувати нормативно-правову базу, яка регулює діяльність банківської установи, бухгалтерський і податковий облік депозитних операцій;
- вивчити та проаналізувати систему оподаткування та організацію бухгалтерського обліку депозитних операцій щодо її відповідності існуючій методології в Україні;
- ознайомитися з організаційно-управлінською структурою та господарською діяльністю АТ “Альфа-Банк”;
- проаналізувати основні фінансово-економічні показники банку, в тому числі і депозитних операцій АТ “Альфа-Банку”;
- запропонувати комплекс рекомендацій щодо вдосконалення системи бухгалтерського обліку та діяльності банківської установи.

Об’єктом дослідження є процес організації обліку і оподаткування у банківській установі.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних та практичних аспектів обліку і оподаткування депозитних операцій банківської установи.

В процесі написання випускної кваліфікаційної роботи використовувалися нормативно-правові документи, матеріали періодичних та спеціалізованих видань, статистичних щорічників, дані Державної служби статистики України, Національного банку України, законодавчі та нормативні акти, що регулюють організацію обліку депозитних операцій, а також наказ про облікову політику та фінансова звітність АТ «Альфа-Банк».

В основу дослідження покладено такі методи, спостереження, реєстрація, вимірювання, опис і аналіз фактів. Також використані методи: порівняння, аналізу і синтезу – для виявлення спільних та відмінних рис у наукових підходах до організації бухгалтерського обліку; табличний та графічний для наочного зображення інформації; індукцію, дедукцію,

узагальнення – при формуванні висновків.

Основні результати дослідження спрямовані на вдосконалення методики й практики системи обліку і оподаткування депозитних операцій банку та підвищення ефективності його діяльності. Зокрема, розроблений графік документообігу та запропоновані форми внутрішньої звітності, запропоновано методику аналізу ефективності здійснення депозитних операцій.

Випускна кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

Основний зміст роботи викладено на 70 сторінках. Робота вміщує 17 таблиць, 14 рисунків, 80 найменувань списку використаних джерел, 5 додатків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано актуальність обраної теми дослідження, визначено мету, основні завдання, предмет, об'єкт дослідження, методи та інформаційна база, а також практичне значення одержаних результатів.

У **першому розділі “Теоретико-методичні засади обліку і оподаткування депозитних операцій”** банку розкрито економічну сутність, функції та роль депозитних операцій; теоретичні та методичні основи обліку і оподаткування депозитних операцій та їх нормативно-правове регулювання.

В науковій літературі відсутнє єдине визначення депозиту. Проаналізувавши праці науковців, ми дійшли висновку, що визначення депозиту потребує удосконалення та пропонуємо викласти його у такій редакції: депозит - виду економічних відносин між суб'єктами господарювання щодо передачі фізичними та/або юридичними особами грошових коштів, цінних паперів, валютних та інших цінностей фінансовим установам в коротко- або довгострокове користування з виплатою відсотків або інших надбавок.

Велика кількість депозитів дозволяє виокремити досить значну

кількість класифікаційних ознак: економічний зміст, строк користування, залежно від вкладника, за цільовим призначенням тощо.

Облік депозитних операцій в банку здійснюється згідно з Постановою НБУ від 21.02.2018 № 14 «Про затвердження Інструкції з бухгалтерського обліку операцій із фінансовими інструментами в банках України». Згідно якого, після первісного визнання депозити відображаються в обліку за амортизованою собівартістю, тобто сумою, у якій оцінюється залучений депозит під час первісного визнання за мінусом сплачених коштів (погашеної суми депозиту та процентних витрат), або зменшена на суму накопиченої амортизації, яка розраховується за методом ефективної ставки відсотка.

Для обліку депозитних операцій призначені рахунки другого класу “Операції з клієнтами”.

Роль банківських установ у податкових відносинах є специфічною – в один і той же час, банк є платником податків та податковим агентом.

Депозитні операції згідно з Податковим кодексом України належать до пасивних доходів, а нараховані відсотки оподатковується податком на доходи фізичних осіб за ставкою 18 %. Окрім цього, на нараховані відсотки сплачується військовий збір у розмірі 1,5 %. Для юридичних осіб відсотки за депозитом не є об’єктом оподаткування податком на додану вартість, а об’єкт обкладення податком на прибуток визначається шляхом податкових коригувань фінансового результату, сформованого за правилами бухгалтерського обліку.

Депозитні операції регулюються значною кількістю нормативно-правових актів. Для бухгалтерського обліку та податкових розрахунків важливого значення мають: Податковий кодекс України, Інструкція з бухгалтерського обліку операцій із фінансовими інструментами в банках України, Положення про порядок здійснення банками України вкладних (депозитних) операцій з юридичними і фізичними особами.

У другому розділі “Організація обліку та оподаткування депозитних операцій АТ “Альфа-Банк” досліджено загальні тенденції банківського сектору, проаналізовано фінансово-економічні показники

діяльності банку, вивчено систему бухгалтерського обліку та оподаткування в установі, виявлено особливості обліку та оподаткування депозитних операцій.

Банківський сектор отримав рекордний за понад десятиріччя чистий прибуток, рентабельність капіталу в середньому перевищила 14%, роздрібне кредитування зберігало високі темпи зростання впродовж року. Корпоративне кредитування також зростало, особливо в сегменті якісних позичальників. Водночас, хоча на балансах досі залишаються значні обсяги непрацюючих кредитів, банки вже відобразили майже всі збитки від погіршення якості кредитного портфеля. Показник покриття NPL резервами – становив 90,7% , що є прийнятним рівнем відповідно до міжнародних стандартів. У 2018 році банки орієнтувались насамперед на внутрішній ринок фондування, унаслідок чого зовнішній борг скоротився до історичних мінімумів. Паралельно депозити населення і бізнесу збільшувались, хоча і були короткостроковими та волатильними.

Загальні показники банківського сектору наведено на рисунку 1.

Рис.1. Загальні показники роботи банківського сектору

Джерело: Річний звіт НБУ 2018

АТ «Альфа-Банк» Україна – це великий український комерційний банк з міжнародним капіталом, який входить у приватну інвестиційну холдингову компанію АВНHoldingsSA (АВНН). Перелік послуг АТ «Альфа-Банк» для корпоративних клієнтів та клієнтів малого та середнього бізнесу відповідає найвищим вимогам: фінансування бізнесу з використанням кредитних і документарних інструментів (для корпоративних клієнтів з річним оборотом коштів більше 500 млн. грн.; факторинг, депозитні продукти, в т.ч. індивідуальні, управління грошовими потоками; відкриття та ведення поточних рахунків клієнтів у національній та іноземній валюті; проведення всіх видів розрахунків у національній та іноземній валюті; зарплатні проекти, тощо.

Внаслідок нестабільної економічної ситуації в Україні у 2016 році АТ «Альфа-Банк» отримав збиток у розмірі більше 4 млрд. грн. Проте вдала проведена політика дала змогу вже у 2017 році отримати прибуток, а у 2018 році цей показник сягнув більше 9 млрд. грн., що більше на 47,21 % ніж 2017 року.

Станом на 20.11.2019 року в Альфа-Банку діє кілька видів депозитів: зручний. Ставка відсотка 16%; розумний. Ставка відсотка 11%, 15% та 21% - залежно від терміну вкладу; Альфа депозит з поповненням. Ставка відсотка 15,75%

Ведення бухгалтерського обліку у АТ Альфа-Банк покладено на бухгалтерію, яку очолює головний бухгалтер. Всі працівники бухгалтерії виконують свої обов'язку у відповідності до посадових інструкцій. Управління депозитами здійснюється у програмі АБС Б2, яка дозволяє:

- налаштовувати різноманітні умов обслуговування на рівні продукту
- реєструвати договори в рамках продукту, який визначає його основні параметри з урахуванням валюти, терміну та суми вкладу
- індивідуальне моделювання параметрів договору при реєстрації
- автоматичне закриття договору при ненадходженні грошових коштів в строк, встановлений для залучення початкової суми

- симуляція – попередній розрахунок для клієнта – параметрів депозиту з різними умовами обслуговування продуктів
- поповнення/повернення розміщених коштів та відсотків на зазначений рахунок, перенесення на інший депозит
- автоматичне нарахування відсотків на суму вкладу із вказаною періодичністю
- блокування/розблокування депозиту, в т.ч. під забезпечення кредитного договору
- зміна умов обслуговування договору, застосування бонусів та ін.
- пролонгація депозитного договору або його дострокове розірвання
- стягнення комісій та штрафів
- амортизація дисконту/премії з використанням ЕПС

В установі розроблений Наказ про облікову політику, проте відсутній графік документообігу.

Облік депозитних операцій відбувається у відповідності до Інструкції з бухгалтерського обліку операцій із фінансовими інструментами в банках України. Процес оформлення депозитної операції наведено на рисунку 2.

Фізичні особи	Юридичні особи
1. Вибір виду депозитів (вкладів)	
+	+
2. Подання заяви та відповідних документів для відкриття рахунку	
+	+
3. Оформлення депозиту	
<i>Укладання договору банківського вкладу Видача ощадної книжки Іншого документа Ощадний (депозитний) сертифікат</i>	<i>Укладання договору банківського вкладу Ощадний (депозитний) сертифікат</i>
4. Відкриття рахунку та внесення коштів	
<i>Внесення готівки Перерахування з поточного (карткового) рахунку</i>	<i>Перерахування з поточного (карткового) рахунку</i>
5. Обслуговування депозитного рахунку	
<i>Нарахування процентів Повернення за умовами договору (іншого документа) суми депозиту (вкладу) та процентів: • видача готівки • перерахування на поточний (картковий) рахунок</i>	<i>Нарахування процентів Повернення за умовами договору (іншого документа) суми депозиту та процентів: перерахування на поточний (картковий) рахунок</i>

Рис. 2. Етапи проведення депозитної операції у АТ “Альфа-Банк”

Податкові розрахунки щодо депозитних операцій здійснюється у відповідності до норм Податкового кодексу України.

Основними податками, які сплачує АТ “Альфа-Банк” є:

- податок на прибуток,
- податок на доходи фізичних осіб,
- єдиний соціальний внесок,
- податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки.

Найбільший за обсягом є податок на прибуток та податок з доходів фізичних осіб.

У третьому розділі “Шляхи вдосконалення обліку депозитних операцій та діяльності банківської установи” визначено напрями удосконалення діяльності установи та системи бухгалтерського обліку.

Основні пропозиції та результати від провадження запропонованих заходів наведено в таблиці 1.

Таблиця 1

Пропозиції щодо вдосконалення депозитних операцій та системи бухгалтерського обліку

№ п/п	Заходи	Шляхи досягнення	Очікуваний результат
1.	Забезпечити своєчасне оформлення документів та передачу їх в обробку	Ввести в дію розроблений графік документообігу	Прискорення обробки документів та поліпшення обслуговування клієнтів
2.	Запровадження елементів управлінського обліку	Ввести в дію розроблені форми внутрішньої звітності: депозитний портфель банку; аналіз депозитних програм; депозити за строками вкладення	Підвищення контролю за раціональним використання коштів банку та пришвидшення прийняття рішень щодо усунення недоліків
3.	Впровадження елементів економічного аналізу депозитних операцій	Аналіз депозитних операцій за пропонованими показниками: депозитний коефіцієнт; співвідношення депозитних і кредитних коштів; коефіцієнт співвідношення коштів фізичних і юридичних осіб	Поточний моніторинг ефективності здійснення депозитної політики банку

ВИСНОВКИ

У випускній кваліфікаційній роботі проведено теоретичне узагальнення та обґрунтування сутності та особливостей методики бухгалтерського і податкового обліку депозитних операцій банку. За результатами проведеного дослідження було сформульовані висновки і пропозиції, що відповідають поставленій меті та завданням:

1. В науковій літературі існує багато спроб різних авторів надавати визначення терміну депозит. Проаналізувавши праці науковців, ми прийшли до висновку, що визначення депозиту потребує удосконалення та пропонуємо викласти його у такій редакції: депозит - виду економічних відносин між суб'єктами господарювання щодо передачі фізичними та/або юридичними особами грошових коштів, цінних паперів, валютних та інших цінностей фінансовим установам в коротко- або довгострокове користування з виплатою відсотків або інших надбавок.

2. Облік депозитних операцій в банку здійснюється згідно з Постановою НБУ від 21.02.2018 № 14 «Про затвердження Інструкції з бухгалтерського обліку операцій із фінансовими інструментами в банках України». Згідно якого, після первісного визнання депозити відображаються в обліку за амортизованою собівартістю, тобто сумою, у якій оцінюється залучений депозит під час первісного визнання за мінусом сплачених коштів (погашеної суми депозиту та процентних витрат), або зменшена на суму накопиченої амортизації, яка розраховується за методом ефективної ставки відсотка.

3. Роль банківських установ у податкових відносинах є специфічною – в один і той же час, банк є платником податків та податковим агентом. Депозитні операції згідно з Податковим кодексом України належать до пасивних доходів, а нараховані відсотки оподатковується податком на доходи фізичних осіб за ставкою 18 %. Окрім цього, на нараховані відсотки сплачується військовий збір у розмірі 1,5 %. Для юридичних осіб відсотки за депозитом не є об'єктом оподаткування

податком на додану вартість, а об'єкт обкладення податком на прибуток визначається шляхом податкових коригувань фінансового результату, сформованого за правилами бухгалтерського обліку.

4. Депозитні операції регулюються значною кількістю нормативно-правових актів. Для бухгалтерського обліку та податкових розрахунків важливого значення мають: Податковий кодекс України, Інструкція з бухгалтерського обліку операцій із фінансовими інструментами в банках України, Положення про порядок здійснення банками України вкладних (депозитних) операцій з юридичними і фізичними особами.

5. Банківська система є однією із важливих складових фінансового ринку. У 2018 році майже всі ключові показники роботи банківського сектору мали позитивну динаміку. Банківський сектор отримав рекордний за понад десятиріччя чистий прибуток, рентабельність капіталу в середньому перевищила 14%, роздрібне кредитування зберігало високі темпи зростання впродовж року. Корпоративне кредитування також зростало, особливо в сегменті якісних позичальників. Депозити населення і бізнесу збільшувались, хоча і були короткостроковими та волатильними.

6. АТ «Альфа-Банк» Україна – це великий український комерційний банк з міжнародним капіталом, який входить у приватну інвестиційну холдингову компанію АВНHoldingsSA (АВНН). Перелік послуг АТ «Альфа-Банк» для корпоративних клієнтів та клієнтів малого та середнього бізнесу відповідає найвищим вимогам: фінансування бізнесу з використанням кредитних і документарних інструментів (для корпоративних клієнтів з річним оборотом коштів більше 500 млн. грн.; факторинг, депозитні продукти, в т.ч. індивідуальні, управління грошовими потоками; відкриття та ведення поточних рахунків клієнтів у національній та іноземній валюті; проведення всіх видів розрахунків у національній та іноземній валюті; зарплатні проекти, тощо. Вдала проведена політика дала змогу вже у 2017 році отримати прибуток, а у 2018 році цей показник сягнув більше 9 млрд. грн., що більше на 47,21 % ніж 2017 року.

7. Ведення бухгалтерського обліку у АТ Альфа-Банк покладено на

бухгалтерію, яку очолює головний бухгалтер. Всі працівники бухгалтерії виконують свої обов'язку у відповідності до посадових інструкцій. Управління депозитами здійснюється у програмі АБС Б2. В установі розроблений Наказ про облікову політику, проте відсутній графік документообігу.

8. Облік депозитних операцій у АТ “Альфа-Банк” відбувається у відповідності до Інструкції з бухгалтерського обліку операцій із фінансовими інструментами в банках України. Податкові розрахунки щодо депозитних операцій здійснюється у відповідності до норм Податкового кодексу України.

9. За наслідками проведено дослідження системи бухгалтерського обліку та діяльності установи у випускній кваліфікаційній роботі запропоновано комплекс вдосконалень: розроблені форми внутрішньої звітності щодо депозитних операцій, розроблена методика здійснення економічного аналізу депозитних операцій та розроблений графік документообігу. Запропоновані заходи щодо удосконалення системи бухгалтерського обліку підвищать контроль за збереженням фінансових ресурсів банку та зменшать вірогідність помилок при веденні бухгалтерського обліку та складанні фінансової звітності.